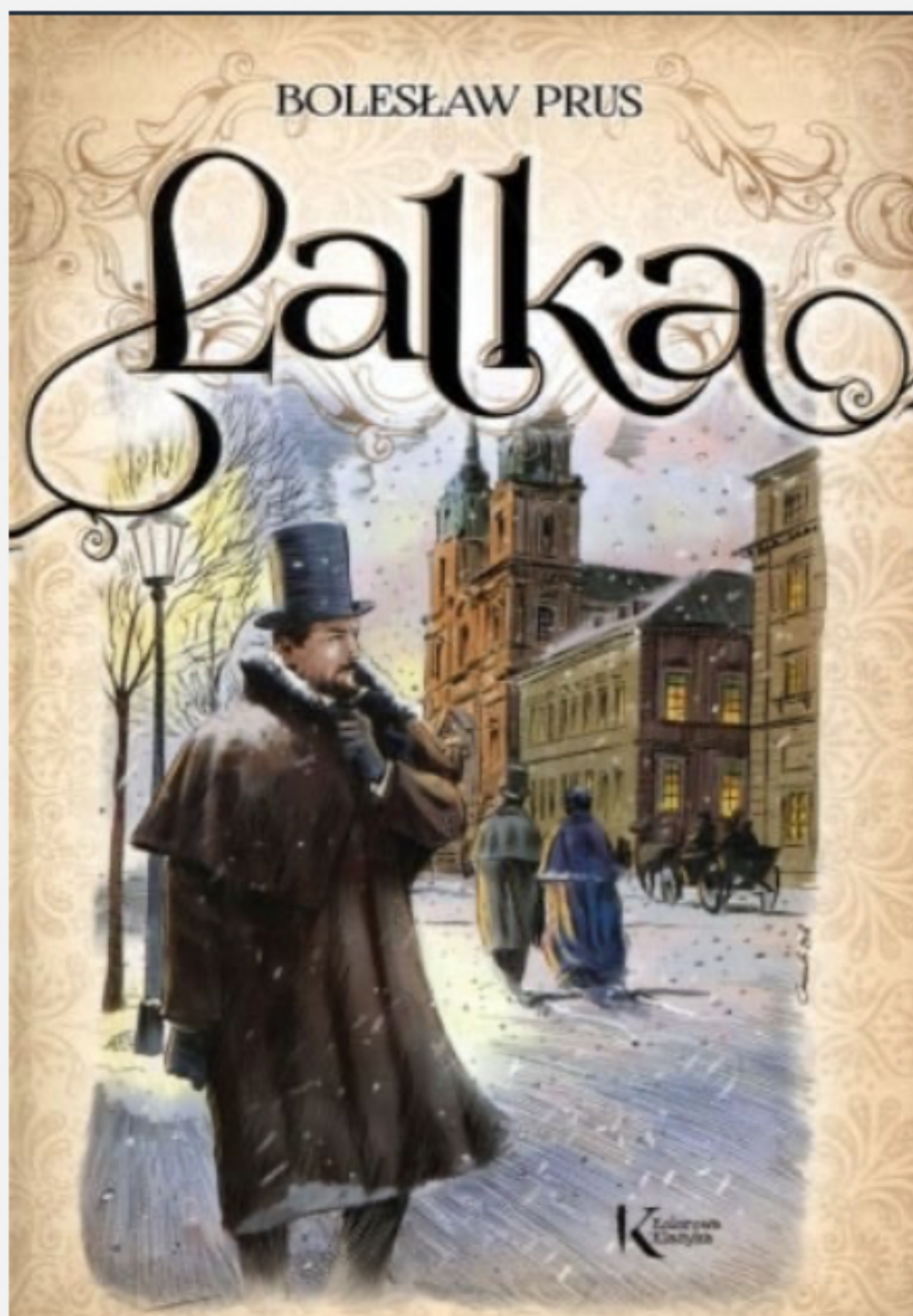

Bolesław Prus

LALKA

- Podstawowe informacje o epoce (geneza, motywy, itd.)
- zagadnienia na maturę i sprawdzian
- quiz sprawdzający wiedzę

Geneza utworu

Utwór ukazywał się w odcinkach w „Kurierze Codziennym” w latach 1887 - 1889. Wydany w całości zaś został w 1890 r. Sam pomysł na napisanie książki, Prus zaczerpnął z notatki prasowej, która opisywała proces kobiety oskarżonej o kradzież lalki. Finalnie została uznana za niewinną.

Gatunek

- proza dojrzałego realizmu (późny pozytywizm)
- pogłębiony obraz rzeczywistości
- psychologia postaci
- obiektywizm

Tematyka

Utwór skupia się na historii miłości Stanisława Wokulskiego do Izabeli Łęckiej, która skazana jest na niepowodzenie z powodu między innymi odmiennych sfer życia bohaterów. Cała akcja rozgrywa się na tle XIX - wiecznej, polskiej rzeczywistości, ukazanej w realistyczny sposób. W „Lalce”, u boku opisów Warszawy, pojawiają się również wspomnienia Ignacego Rzeckiego z wydarzeń z przeszłości.

Kompozycja

- dwie narracje:

narrator trzecioosobowy -
opowiada główną fabułę utworu

narrator pierwszoosobowy -
wspomnienia Rzeckiego w
„Pamiętniku starego subiekta”

- liczne motywy, często powtarzające się, aczkolwiek ukazane z różnych perspektyw, dzięki czemu czytelnik ma pole do własnych refleksji
- otwarta kompozycja - brak jednoznacznego zakończenia

Czas i miejsce akcji

Akcja toczy się w latach 1878 - 1879, głównie w Warszawie, Paryżu i Zastawku. Rzecki w pamiętnikach opisuje Węgry i wydarzenia takie jak: Wiosna Ludów, powstanie styczniowe, wojna Rosji z Turcją.

Bohaterowie utworu

Stanisław Wokulski

46 letni kupiec, w młodości pracował jako subiekt, zaczął studia w warszawskiej Szkole Głównej. Wziął udział w powstaniu styczniowym i został zesłany na Syberię.

Poślubił Małgorzatę Minclową i po jej śmierci odziedziczył sklep wraz z majątkiem. Od momentu ujrzenia Izabeli w teatrze, zakochał się w niej. Wokulski nosi jednocześnie cechy pozytywisty i romantyka:

WOKULSKI JAKO POZYTYWISTA

- zdobywa majątek pracując
- postuluje wagę nauki i jej korzyści
- uważa, że racjonalne działania prowadzą do rozwiązania problemów społecznych

WOKULSKI JAKO ROMANTYK

- zaangażowanie w walkę o ojczyznę
- wzorcem miłości są dla niego utwory m.in. Mickiewicza
- idealizuje Izabelę, zakochuje się w niej do szaleństwa
- doświadcza nad wyraz skrajnych emocji

Ignacy Rzecki

stary kawaler, prowadzi uporządkowane, rutynowe, wręcz monotonne życie. Nie popiera zmian i nowości.

Pisze pamiętnik, nazywany jest starym subiektem, mimo wieku zbliżonego do Wokulskiego. Wierzy w mit Napoleona i jego potomków. Po śmierci został nazwany *ostatnim romantykiem*.

Izabela Łęcka

zubożała arystokratka, młoda, czytana, modnie się ubiera, interesuje się sztuką. Jest egoistyczna, zapatrzona w siebie.

Oczekuje spełnienia każdej swojej zachcianki, sama zaś prowadzi bezproduktywne życie. Matrimonio jest dla niej jak transakcja - dzięki niemu podtrzymuje dobre imię rodziny i wzbogaca się. Miłość traktuje powierzchownie i chłodno. Mimo zaręczyn z Wokulskim, kobieta nie kryje fascynacji innymi mężczyznami, z którymi najprawdopodobniej romansuje.

Helena Stawska

kobieta o pięknej urodzie, jest dobra dla innych. Mieszka z matką i małą córką, a na życie zarabia dorywczą pracą.

LALKA

Bolesław Prus

Mimo, że Rzecki się w niej podkochuje, chciałby wydać ją za Wokulskiego. Helena jest kobietą wyemancypowaną - pracuje, sama na siebie zarabia, ma wykształcenie. Wychodzi za mąż za Mraczewskiego.

Julian Ochocki

arystokrata, naukowiec (idealista nauki), nie zważa na własne szczęście - jedyne o czym marzy, to odkrywanie wynalazków

Profesor Geist

mieszka w Paryżu, jest naukowcem, pragnie współpracować z Wokulskim, osobiście wynalazł metal lżejszy od wody

Kazimierz Starski

arystokrata, romansuje z Ewelina Janocką, prawdopodobnie Izabelą, ponadto zaleca się do Kazimierzy Wąsowskiej

Baronowa Krzeszowska

arystokratka, wytacza proces Helenie o rzekomą kradzież lalki, toczy stałą wojnę ze studentami mieszkającymi w jej kamienicy

Inni bohaterowie:

- **Subiekci** (Mraczewski, August Katz, Lisiecki, Klejn)
- **Żydzi** (Henryk Szlangbaum, Michał Szuman)
- **Niemcy** (Małgorzata Pfeifer, Franc, Jan młodszy, Jan starszy, Minclowie)
- **Arystokracja** (prezesowa Zastawska, baron Krzeszowski, Maruszewicz, hrabina Karolowa, Kazimiera Wąsowska)
- **Lud** (Marianna, Węgiełek, bracia Wysoccy)
- **Obcokrajowcy** (Suzin, Colins)

Treść utworu

Powrót Wokulskiego do Warszawy

Postać Wokulskiego staje się głównym tematem rozmów mieszkańców Warszawy. Stanisław wyjechał na wojnę rosyjsko - turecką, by dorobić. W tym czasie jego sklepem zajmuje się Ignacy Rzecki. Owy bohater prowadzi pamiętnik, w którym opisuje własne doświadczenia oraz historię Wokulskiego.

Starania Wokulskiego o Łęcką

Gdy Wokulski wraca z wojny i przywozi ze sobą niemały majątek. Potrzebny mu jest do zdobycia Izabeli. Ojciec arystokratki bankrutuje - pragnie sprzedać kamienicę, którą finalnie kupuje Wokulski, by zbliżyć się do Łęckiej. Przekonuje Tomasza Łęckiego, by dołączył do spółki handlowej.

Wokulski a baron Krzeszowski

Okazuje się, że obaj bohaterowie chcą wystawić na wyścigach tą samą klacz, z tego powodu dochodzi między nimi do konfliktu. Ma miejsce pojedynek - baron zostaje ranny za sprawą Wokulskiego. Stanisław zyskuje szacunek i uznanie.

Plany Izabeli

Izabela domyśla się co mają na celu działania Wokulskiego. Wizja poślubienia go przeraża ją. Mimo, iż dolecenia jego starania, nie traktuje go jako materiału na męża.

Wizyta u Łęckich i podróż do Paryża

Podczas pobytu w domu Łęckich, Wokulski podstuchuje rozmowę Izabeli z Kazimierzem Starskim, z której wynika, że w przeszłości romansowali ze sobą i istnieje możliwość kontynuacji romansu. Oburzony Wokulski opuszcza Łęcką i wyjeżdża do Paryża. Tam poznaje profesora Geista - wynalazcę, który podarował mu kawałek metalu lżejszego od wody. Wokulski chwilowo rozważa porzucenie dotychczasowego życia, by skupić się na nauce. Szybko jednak rezygnuje z pomysłu na wieść o rzekomo tęskniącej Izabeli. Postanawia wrócić do Polski.

Mitosne szaleństwo Wokulskiego

Bohater poznaje panią Wąsowską, która bezskutecznie próbuje wzbudzić jego zainteresowanie. Ostatecznie podsuwa mu kilka rad i nauk na temat kobiecej psychiki. Wokulski wciąż myśli jedynie o Izabeli - nie dostrzega nawet skośności kobiety do flirtu z innymi mężczyznami. Problem w Stanisławie zauważa jednak doktor Szuman, który określa go mianem oderwanego od rzeczywistości romantyka. Uważa, że szaleństwo doprowadzi go do klęski. Tymczasem Ignacy Rzecki stara się zeswatać przyjaciela z Heleną Stawską.

Proces o lalkę

Baronowa Krzeszowska niestusznie oskarża Helenę Stawską o kradzież lalki - pamiątki po zmarłej córce baronowej. Helena jednak udowadnia swą niewinność przy pomocy Wokulskiego i wygrywa sprawę.

Próba samobójcza

Wokulski ofiarowuje Łęckiej medalion z metalem od Geista - jest to prezent zaręczynowy. Jednakże w podróży powrotnej z Zastawską, Stanisław podstuchuje rozmowę Izabeli ze Starskim prowadzoną w języku angielskim.

LALKA

Bolesław Prus

Wstrząśnięty Wokulski daje do zrozumienia kobiecie, że poznał ten język i doskonale rozumiał treść rozmowy. Wysiada w Skierniewicach i z rozpaczą chce rzucić się pod pociąg. Ratuje go jednak brat Wysocki, znajomy kolejarz.

Zniknięcie Wokulskiego

Bohater wraca do Warszawy, popada w stan apatii. Pani Wąsowska stara się o pokój między Izabelą a Stanisławem, jednak ten nie jest skłonny do pojednania. Mimo, że bohater rozważa wyjechanie do Paryża, finalnie sprzedaje wszystkie ruchomości i znika z miasta. Przepisuje duże sumy na Rzeckiego, Ochockiego i Helenę.

Śmierć Rzeckiego i pogłoski o Stanisławie

Ludzie spekulują na temat losów Wokulskiego - niektórzy uważają, że kupił dynamit i wysadził zamek, którzy kiedyś zwiedzał z Izabelą. Doktor Szuman zaś jest pewny, że bohater popełnił samobójstwo. Rzecki zakłada, że wyjechał do Rosji i będzie podróżował po świecie. Jednakże losy Wokulskiego pozostają niewyjaśnione, a Ignacy Rzecki umiera.

Problematyka utworu

- **MIŁOŚĆ** - to ona wpływa na zachowanie i działania Wokulskiego. Zupełnie go oślepia i przestania cały świat. Obiektem jego miłości jest Izabela, którą idealizuje
- **SAMOTNOŚĆ** - Wokulski jest po części romantykiem, - zмага się z samotnością. Wyróżnia się i odstaje od społeczeństwa - pragnie się kształcić, przyjaźni się z Żydami, podejmuje szalone decyzje. Stanisław czuje się obco, nawet otoczony najbliższymi mu ludźmi. Czuje, że nigdzie tak naprawdę nie pasuje
- **IDEALIZM** - Wokulski jest rozdarty między idealizmem a realizmem, łączy w sobie zupełne sprzeczności. Jako romantyk doświadcza nieszczęśliwej miłości, pragnie popełnić samobójstwo. Jest również pozytywistą - chce się kształcić, popiera utilitaryzm, wierzy w postęp i naukę, pracuje. Przykładem idealizmu jest także wiara Rzeckiego w Napoleona czy też fascynacja Geista nauką
- **SPOŁECZEŃSTWO** - ukazane społeczeństwo Polski XIX okazuje się nie być gotowe na współpracę w celu postępu. Arystokracja jest egoistyczna, próżna i niegotowa na założenia nowej epoki. Mieszczaństwu zależy jedynie na zarobkach. Inteligenci są grupą zbyt nieliczną, zaś cały lud żyje w nędzy. Polska przedstawiona jest jako kraj zacofany - nastroje antysemickie wciąż wzrastają, rozwój nauki nie postępuje, a pomoc biednym nie nadchodzi

LALKA

Bolesław Prus

Dodatkowe informacje:

Motyw *theatrum mundi* w „Lalce”

„Marionetki!... Wszystko marionetki!... Zdaje im się, że robią co chcą, a robią tylko to, co im każe sprężyna, tak ślepa jak one...”

O tym, że świat ludzi to świat marionetek uczy nas Rzecki, bawiąc się lalkami. Subiekt dochodzi do wniosku, że ludzie myślą, że panują na własnym życiu, gdy w rzeczywistości są to jedynie ich złudne nadzieje - zupełnie jak w przypadku marionetek. Rzecki zauważa, że ludzie robią to, do czego są akurat zmuszeni przez innych - tak jak marionetki. Jako jedną z marionetek świata można postrzegać samego Wokulskiego manewrowanego przez Izabelę.

Konteksty

- „O żywocie ludzkim” Jan Kochanowski (*theatrum mundi*)
- „Romantyczność” Adama Mickiewicza (zakochany niezrozumiany przez ludzi)
- „Mendel Gdański” Maria Konopnicka (postacie Żydów)
- „Wesele” Stanisław Wyspiański (polskie społeczeństwo)
- „Ludzie bezdomni” Stefan Żeromski (walka z nędzą)
- obraz „Żydówka z pomarańczami” Aleksander Gierymski

